

Hans Vredeman de Vries (1527-1606), inleiding bij het themanummer

Het adjectief 'veelzijdig' wordt maar al te graag gebruikt wanneer een kunstenaar meer dan een specialisme heeft bedreven. Voor Hans Vredeman de Vries, geboren in 1527 in Leeuwarden, is deze omschrijving echter bijna te bescheiden. Hij was zowel schilder, ornamentontwerper, perspectiefdeskundige, architect, mathematicus als vestingbouwkundige en hij werkte gedurende de tweede helft van de 16de eeuw ondermeer in Kollum, Amsterdam, Frankfurt, Wolffenbüttel, Gdańsk/Danzig, Praag en Den Haag. Het meest thuis was hij waarschijnlijk echter in Antwerpen, de economische en culturele hoofdstad van Noord-Europa in het derde kwart van de 16de eeuw. Hier verbleef hij van circa 1555 tot '70 en van 1575 tot '86. Hier begon hij zijn indrukwekkende reeks ornamentprenten en architectuurboeken die de architectuur en kunstnijverheid in heel Noord-Europa meer dan een halve eeuw zouden blijven inspireren.

Hij diende verschillende heren van verschillend pluimage. In ieder geval was hij altijd trouw aan het heersende gezag. Enkele van zijn vroege prentreeksen in 1560 en volgende jaren zijn opgedragen aan kardinaal Granvelle, de vertrouweling van Koning Filips II in Brussel. Later, tijdens het protestantse bewind in Antwerpen (1577-'85) diende hij de stad als vestingbouwkundige tegen de Spaanse dreiging. In die jaren droeg hij verschillende werken op aan Willem van Oranje voor wie hij ook omstreeks 1581 een residentie had ontworpen in de voormalige citadel van Antwerpen. Nadat de stad in 1585 was ingenomen door de Habsburgse troepen onder leiding van Alexander Farnese, krijgt Vredeman de Vries de opdracht om de efemere erepoorten te ontwerpen voor de inhuldiging van deze krijgsheer. Na de inname volgde echter de economische neergang van de stad door de afsluiting van de Schelde en Vredeman de Vries begon zijn jarenlange rondreis langs verschillende hoven en steden in Midden-Europa, steeds op zoek naar erkenning en passend emplot. In de jaren 1580 en '90 werkte hij ondermeer voor de Hertog Julius in Wolffenbüttel, voor Keizer Rudolf II in Praag en voor stadsstaten als Hamburg en Gdańsk/Danzig. In 1600 vestigde hij zich in Den Haag en droeg er zijn perspectiefleerboek op aan Prins Maurits, een onverholen maar vergeefse sollicitatie naar een aanstelling als mathematicus aan de jonge Leidse universiteit. Hij overleed in 1606 in Hamburg.

Volgend jaar, in 2002, zal Vredeman de Vries uitvoerig belicht worden in een grote tentoonstelling in het Museum voor Schone

Kunsten te Antwerpen en nadien in het Weserrenaissance Museum Schloss Brake te Lemgo (Duitsland). Onafhankelijk van de voorbereidingen van deze expositie ontving de redactie van het Bulletin drie bijdragen over verschillende aspecten van Vredeman de Vries, door drie onderzoekers die ook onafhankelijk van elkaar met deze materie bezig waren. Het bleek een gelukkige samenloop van omstandigheden om deze drie artikelen nu als themanummer van het Bulletin te presenteren. Hierbij wordt de internationale uitstraling van Vredeman de Vries eens te meer duidelijk want de hier bijeengebrachte artikelen komen uit Duitsland, Polen en de Verenigde Staten.

Het nummer opent met de bijdrage van Petra Sofie Zimmermann, architectuurhistorica te Keulen, over de wetenschappelijke veelzijdigheid van Vredeman de Vries aan de hand van zijn belangrijkste architectuur- en perspectiefpublicaties, waaronder diens *Architectura* uit 1577. Zij maakt aannemelijk dat dit werk, dat tot in de 17de eeuw in tien drukken in drie talen (Nederlands, Duits en Frans) is verschenen, niet louter als een bundeling ornamentprenten maar als volwaardig tractaat beschouwd kan worden. Daarop volgt het artikel van Krzysztof Gronowicz, medewerker van het Historisch Museum van Gdańsk, over Vredeman de Vries' decoratie van de zogemaande 'Rode Zaal', de raadzaal in het historische stadhuis van Gdańsk (tegenwoordig een onderdeel van het Historisch Museum). Deze cyclus van zeven eigenhandige schilderijen van Vredeman de Vries was tijdens de Tweede Wereldoorlog gedemonteerd en is na de restauratie van het stadhuis weer op zijn originele plaats teruggekeerd. Dit vertrek is derhalve het enige authentieke interieur dat van het oeuvre van Vredeman de Vries is overgeleverd. Tot slot geeft Christopher Heuer, promovendus van de University of California (Berkeley), een kritisch overzicht van de historiografie van Vredeman de Vries en van de mythevorming die in de loop der eeuwen rondom de kunstenaar heeft plaatsgevonden. Zijn betoog begint bij de eerste biografie, die van Van Mander in diens *Schilder-boeck* van 1604, en loopt tot in de huidige tijd.

De redactie is verheugd aldus enige nieuwe inzichten omtrent het internationale erfgoed van de cosmopoliet Vredeman de Vries aan het Nederlandse lezerspubliek te kunnen voorstellen.

*namens de redactie,
Koen Ottenheym*